

משנה תורה - הלכות איסורי ביאה

פרקים יג-יד - תהליך הכניסה לעם ישראל, ומי הגרים שאנו מעוניינים בהם

בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה, וטבילה, וקרבן.
מילה - היתה במצרים, שנאמר (שמות יב, מח): "וְכָל עָרְלָל לֹא יֵאָכֵל בוֹ". מל אותם משה
רבינו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים, חוץ משבט לוי. ועל זה נאמר (דברים לג, ט):
"וּבְרִיתָךְ יִנְצְרוּ".

וטבילה - היתה במדבר, קודם מתן תורה, שנאמר (שמות יט, י): "וְיִקְדְּשֶׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר
וְכַבְּסוּ שְׂמַלְתֶּם".

וקרבן - שנאמר (שם כד, ה): "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת" - על ידם כל
ישראל הקריבום.

וכן לדורות, כשירצה העכו"ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה, ויקבל
עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ואם נקבה היא - טבילה וקרבן!
שנאמר (במדבר טו, טו): "כִּכְכֶם כִּגְר", מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן, אף הגר
לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.

ומהו קרבן הגר? עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן
הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש - יביא קרבן.

גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול ויטבול. וצריך לטבול בפני

הערות - ילמד ענוים דרכו

1 מלשון הרמב"ם ("כשירצה... ויקבל... צריך...") ניכר שהרצון להיכנס לעול מצוות ואמונת ישראל
הוא מהות הגיור ואילו ברית המילה, הטבילה והקרבן הם תהליך הגיור בפועל. אולם אדם שאינו
מעוניין כלל לקבל עול תורה ומצוות - אין משמעות לאקט המעשי של מילה וטבילה וקרבן. וכן
איתא בבכורות (ל, ב): "עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו,
ר' יוסי בר' יהודה אומר: אפי' דקדוק אחד מדברי סופרים". וכן כתב הרמב"ם לקמן יד, ח לגבי גר
תושב. הרי שקבלת מצוות היא תנאי מקדים לכל תהליך הגיור ומהות הגיור, והיא מעכבת בדיעבד.
ואין זה דומה להודעת מצוות, שאינה מובאת כאן כתנאי לגיור יחד עם מילה וטבילה (אלא לקמן),
שזו הודעה בלבד ואינה מעכבת בדיעבד. זה החילוק בין סעיף ג בשו"ע (יו"ד ס' רסח) המביא את
התוספות שקבלת מצוות מעכבת בדיעבד, לבין סעיף יב שם שפוסק את הרמב"ם שהודעת מצוות
אינה מעכבת בדיעבד (חמדת שלמה יו"ד כט אות כב, אחיעזר ח"ג ס' כו אות ד).

מכאן עולה הדיון: מה הדין באדם שמעוניין להתגייר ואינו מקבל עליו עול מצוות? דיון זה לא היה
רלוונטי בעבר כשעם ישראל בכללותו שמר על התורה והמצוות, אולם הפך רלוונטי ביותר בשנים
האחרונות, שיש יהודים שאינם שומרים מצוות ויש גויים המעוניינים להתגייר כדי להשתייך לעם
ישראל או למדינת ישראל אך להיות כאותם יהודים שאינם מקיימים מצוות. וכן מה הדין כאשר הגר
אומר בפיו שמקבל מצוות אך ברור לנו או ספק בליבנו אם מתכוון לקבל באמת בפועל.

מסלול 1: יום ה, י סיון
מסלול 2: יום א, יב סיון
מסלול 3: יום ב, יא סיון
מסלול 4: יום ג, י סיון

שלושה. והואיל והדבר צריך ב"ד אין מטבילין אותו בשבת ולא ביו"ט ולא בלילה (שאינן דנים בזמנים אלו). ואם הטבילוהו - הרי זה גר...

אל יעלה על דעתך שמששון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים נוכריות בגיותן. אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצווה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להיכנס לדת; ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית; ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל².

אם לא נמצא להם עילה, מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות - כדי שיפרושו. אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים אותן, שנאמר (רות א, יח): "וַתֵּרָא פִּי מִתְאַמְצֵת הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ וַתְּחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ".

לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד - שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה - שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן הגויים בשביל דבר מהבלי העולם - אינו מגייר הצדק. ואעפ"כ, היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם: לא דוחין אותן, אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי ב"ד גיירום, חישבן הכתוב כאילו הן גויות ובאיסורן עומדין. ועוד שהוכיח סופן על תחילתן שהן עובדות עבודה זרה שלהן, ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן, שנאמר (מ"א יא, ז): "אָז יִכְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמֶה".

גר שלא בדקו אחריו (לסיבת חזרתו), או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות - הרי זה גר³. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל - יצא מכלל הגויים וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד עבודה זרה הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין, ומצווה להחזיר אבידתו, מאחר שטבל - נעשה כישראל. ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואף על פי שנגלה סודן.

ומפני זה אמרו חכמים (יבמות מז, ב): קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת, שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל. וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו. צא ולמד מה אירע במדבר, במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הניסיונות -

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 2 כפי שיבאר הרמב"ם בהמשך, גר שבא להתגייר שלא לשם שמים אין לגיירו לכתחילה אולם בדיעבד גיורו גיור ואין "כוונה שלא לשם שמים" מעכבת, אלא שלכתחילה אין מתקריבים אליו ומתחננים איתו. ואין זה דומה לגוי הרוצה להתגייר ללא קבלת מצוות, שאינו בכלל גר כלל כנ"ל. ולפעמים כוונה אינה מעכבת אף לכתחילה, כגון שהדיין רואה שסוף המתגייר להתגייר לשם שמים (עיין תוס' יבמות קט, ב; ש"ך יו"ד רסח, כג; שו"ת הר צבי יו"ד סימן ריח).
- 3 הרי שהודעת מצוות אינה מעכבת, וכן פסק השו"ע יו"ד רסח, יב.

מסלול 1: יום ה, י סיון

מסלול 2: יום א, יב סיון

מסלול 3: יום ב, יא סיון

מסלול 4: יום ג, י סיון

האספסוף היו בהן תחילה.

כיצד מקבלין גירי הצדק? כשיבוא להתגייר ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד.

ומודיעין אותו עיקרי הדת, שהוא ייחוד השם ואיסור עבודה זרה, ומאריכין בדבר הזה.

ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות ואין מאריכין בדבר זה, ומודיעין אותו עוון לקט שכחה ופיאה ומעשר שני.

ומודיעין אותו עונשן של מצוות, כיצד? אומרים לו: הוי יודע שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב - אי אתה ענוש כרת, אם חיללת שבת - אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אחר שתתגייר אם אכלת חלב - אתה ענוש כרת, אם חיללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרביץ עליו, ואין מדקדקין עליו, שמא יגרום לטורדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שבתחילה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים. וכן הוא אומר (הושע יא, ד): "בַּחֲבֵלֵי אֶדָם אֶמְשְׁכֶם" ואח"כ "בְּעֵבְתוֹת אֶהְבֶּה" (שם). וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצוות כך מודיעין אותו שכרן של מצוות, ומודיעין אותו שבעשיית מצוות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצוות אלו ויודע⁵.

ואומרים לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים והם ישראל, וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומות, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא, כעניין שנאמר (דברים לב, טו): "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט"⁶.

ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רוב פורענות, כדי שלא יאבדו, אלא כל הגויים כלין והן (=ישראל) עומדין. ומאריכין בדבר הזה כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 4 מגיד משנה: "הדבר פשוט, שכיון שאלו הם עיקרי הדת והאמונה, צריך להאמינם בברור ולהודיעם ולהאריך עמם בזה, שהוא עיקר היהדות והדת והגירות".
- 5 כאן מגדיר הרמב"ם מיהו צדיק גמור: "בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודען". כמו כן הרמב"ם רומז כאן לדבריו במו"ג, כז שעשיית המצוות מזכה את האדם בחיי העולם הבא, מפני שמצוות אלו מתקנות את דעותיו של האדם בענייני האלוהות, ומתקנות את המידות והחברה כדי שיוכל האדם להשיג דעות אלו בשלמות.
- 6 מכאן יסוד מושכל שמה שכתב הרמב"ם בהל' תשובה פרק ט שמי שמקיים מצוות ה' יזכה לסייעתא דשמיא, ששכר מצווה - מצווה, אין זה מחייב שיזכה לטובות העולם הזה, אלא יזכה להשגחה שתחזק אותו במצוות, ואפשר שזה על ידי מיעוט טובות העולם הזה.

מסלול 1: יום ה, י סיון	מסלול 3: יום ב, יא סיון
מסלול 2: יום א, יב סיון	מסלול 4: יום ג, י סיון

לקבל - הולך לדרכו, ואם קיבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד. ואם היה מהול מטיפין ממנו דם ברית ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.

ושלושה עומדין על גביו, ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות פעם שנייה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה נשים מושיבות אותה במים עד צווארה והדיינין מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצוות קלות וחמורות, והיא יושבת במים ואח"כ טובלת בפניהם והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים.⁷

אי זה הוא גר תושב? זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל. הרי זה מקבלין אותו. והוא מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שביארנו בהלכות עבודה זרה.

ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו.⁸

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 7 היום הגיורות טובלות בבגדים רחבים.
- 8 נראה טעמו שכל עוד אין עם ישראל נמצא כולו בארצו ובמעלתו, יש חשש שגר תושב המקיים רק שבע מצוות ישפיע לרעה על האומה המחויבת בתרי"ג מצוות. ודעת הראב"ד (בהשגותיו לרמב"ם הל' ע"ז י, ו) שאמנם אין בית דין מקבל גר תושב, אולם אם גוי קיבל מעצמו שבע מצוות - אין למנוע אותו מלשבת בארץ (ודעת הכס"מ שם שאף הרמב"ם סובר כן, אך אין זה נראה ברמב"ם, שמשמע מלשונו שהקבלה בבית דין מעכבת, ושעל כן הוא נקרא "גר תושב" שמותר לנו להושיבו בארץ). עוד נחלקו הרמב"ם והראב"ד שם אם זהו דין בשבעה עממים או בכל האומות. ודעת מו"ר הגר"א רבינוביץ' (שיח נחום, דין גר תושב בזמן הזה) שהאיסור לדעת הרמב"ם הוא לקבל גר תושב שאינו גר בארץ להתיישב בארץ. אולם אם הוא כבר יושב בארץ ומקיים שבע מצוות - יש לו דין גר תושב. על פי זה כתב הגר"א מלמד (בטורו ב"בשבע" תשע"ח) שיש לדרושים היום מעמד של גר תושב, כיוון שמקיימים שבע מצוות בני נח ונאמנים למדינת ישראל. לעומת זאת ערבים התומכים ברצח וטרור אינם נחשבים לגר תושב ויש למצוא דרכים לעודד את הגירתם מהארץ. [עוד עיין בחו"מ סי' רמט במחלוקת הבי"ב והב"ח אם בני ישמעאל, שאינם עובדי עבודה זרה (שו"ת הרמב"ם סי' תמח), יש בהם איסור לא תחונם או שהם כגר תושב לעניין זה, ועיין בשו"ת משפט כהן סי' סג שהרא"ה קוק סמך על הבי"ח כצירוף להקל בשמיטה. אולם יש להעיר שאיסור לא תחונם הוא איסור פרטי, ואילו איסור "לא ישבו בארצך" הוא איסור ציבורי ואין ביניהם זהות על פי דברי הרמב"ם במשנה תורה. עוד יש להעיר שבספר המצוות יש לרמב"ם שיטה אחרת, שפסק שגר תושב הוא מי שקיבל עליו רק שלא לעבוד עבודה זרה, ושהאיסורים "לא תחונם" ו"לא ישבו בארצך" הם איסור אחד, ואכמ"ל.]

מסלול 1: יום ה, י סיון
מסלול 2: יום א, יב סיון
מסלול 3: יום ב, יא סיון
מסלול 4: יום ג, י סיון

שאלות מנחות:

- ✦ למה היו ישראל צריכים להיכנס בברית? האם גם ישראל עברו תהליך "גיור"?
- ✦ ה"כניסה בברית" - מטרתה כפולה: להסתופף תחת כנפי השכינה וקבלת עול תורה. מהם שני עניינים אלו?
- ✦ מהו עיקר הגיור ומהו תהליך הגיור? מה מעכב בתהליך ומה אינו מעכב בדיעבד?
- ✦ הסבר את החילוק שבין "קבלת מצוות", "הודעת מצוות" ו"כוונת הגיור".
- ✦ מיהו גר צדק? האם יש גר שאנו מעוניינים בו וגר שאיננו מעוניינים בו? מה מטרת ההודעה בטורח עול התורה?
- ✦ למה אין מאריכים בעונשים ובמצוות, ולמה מחבבים עליו את היהדות, הרי מטרטנו לדחותו?
- ✦ למה חשוב להסביר לגר למה ישראל בצער בעולם הזה?
- ✦ מה כולל אולפן הגיור? מדוע היום לא ניתן להסתפק בלימוד יסודות האמונה ועיקרי המצוות?